

תורה במזוזה

להחזרת מצות עשה דאורייתא של מצות מזוזה

גיליון מס' 7 - חשוון תשפ"ז

בפתח המזוזה

האם מעלית חייבת במזוזה ?

סוגיית הגמ':

בגמ' פ"ק דיומא (יא.) א' יכול שאני מרבה בית שער אכסדרה ומרפסת ת"ל בית מה בית מיוחד לדירה יצאו אלו שאינם מיוחדים לדירה, והקשה בתוס' דבפרק הקומץ (מנחות לג:) תניא בית שער אכסדרה ומרפסת חייבים, ות' התוס' דביומא דתניא פטורים היינו מדאורייתא והא דתניא חייבים היינו מדרבנן, א"נ דהכא דפטורים היינו בבית שער של אכסדרה ובית שער של מרפסת, והתם דחייב איירי בבית שער של בית, והרי"ף תירץ התם שחייב כשבתים פתוחים לתוכו, אך בסתם בית שער פטור ממזוזה, ובטור נפסק להלכה כתי' הרי"ף דסתם בית שער פטור ואם בית פתוח לו חייב, ובב"י נפסק דיש לחוש לדברי רש"י ולקבוע מזוזה גם בבית שער שאינו פתוח לבית, ודין בית שער שחייבת היינו גם כשיש כמה שערים זה לפנים מזה,

והנה בדין מעלית נחלקו הפוסקים האם חייבת במזוזה או פטורה,

השיטות והטעמים לפטור:

באגרות משה (א"ח ח"ב הערה ס"ו) ובשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' פ"ג פ"ה) ועוד הרבה פוסקים ס"ל דמעלית פטורה ממזוזה, ומצינו בספרי הפוסקים כמה טעמים לפטור, חדא דגם אם נחשב כבית שער, הוי בית שער שאינו קבוע, דומיא דסוכת החג בחג שפטורה. ובשו"ת בצל החכמה הרחיב לבאר יותר טעם זה, דמעלית היא מקום שנמצאים שם אלא רגעים ספורים ומטולטלת וגם אינה קבועה במקומה, אלא עולה ויורדת, על כן כל פעם שעולה ויורדת נעקרת מהיות בית שער, ועוד טעם אחר מצינו בספרי הפוסקים, דלא עדיף מספינה ושאר כלי תחבורה שפטורים, כנפסק בשו"ע (סי' רפ"ו סעיף י"א), ויש עוד טעמים בספרי הפוסקים עוד טעמים לפטור ואכמ"ל.

השיטות והטעמים לחיוב:

מאידך, השבט הלוי (מבית לוי ח"ב עמ' כ"ט) והגרי"ש אלישיב מנחת יצחק, להורות נתן וחובת הדר, ועוד, סבירא להו דחייבת במזוזה. וטעמם משום דנחשב כבית שער. ואף על פי שאינו קבוע, אבל עכ"פ כך דרכה להגיע לבית, ובמנחת יצחק כתב הטעם משום דמעלית היא חלק מתשמישי הבית.

כאילו קומה לקובעה:

בשו"ת מנחת יצחק פסק דיקבע מזוזה אחת על המעלית עצמה בתוכה בצד ימין לכניסתו, וכדין בית שער שפחות מד' על ד' שחייבת במזוזה משום החדר עצמו.

מאידך, רוב הפוסקים סבירא להו דצריך לקבוע מזוזה בכל קומה וקומה (שבט הלוי, הגרי"ש אלישיב, הגר"ח קנייבסקי, חוט שני, חובת הדר ועוד).

כאזיה צד יש לקבוע:

לשיטת המנחת יצחק שיש לקבוע מזוזה בתוך המעלית, יש לקבוע בימין למעלית, ויש אומרים דצריך לקבוע בימין לחדר המדרגות, אך להלכה נפסק ברוב הפוסקים דבקומת כניסה יש לקבוע בימין למעלית, ובשאר הקומות יש לקבוע בימין לחדר המדרגות, והטעם משום דהחיוב הוא מטעם בית שער שדרכו נכנסים לבית, ועל כן כהולך לביתו דרך המעלית, נכנס לבניין ודרכו נכנס להבית שער שנקרא מעלית, ואחר כך נכנס מהמעלית ללובי שמחוץ לביתו והיוצא מזה שכל המזוזות בדרכו לבית היא בצד ימין לצד ביתו, וכך פשט המנהג.

והעיקר
שלא יקבע בעל
הבית בעצמו המזוזות רק
יביא אצלו הסופר או ת"ח
הבקי בדינים אלו דייקי
ויהיה בהקביעות כי כמה
וכמה אפי' ת"ח שקבעו
המזוזות להיפך וכדו'
ובפרט בימינו אלה שלסדר
כלי הבית קורין הבעל
מלאכה לסדרם כ"ש ק"ו בן
בנו של ק"ו לקבוע מזוזה
על פתחו בחינו אשר יש
בו כמה וכמה דינים ויכול
לקלקל יותר מתקונו לכן
כד הרוצה לקיים המצוה
מהלכתה יקח לו הסופר
או ת"ח הבקי בדינים אלו
לקיים מצוה מן המובהקת.

(קול סופרים דיני תפילין סוף
אות ז')

האם לקבוע בברכה:

לדעת הסוברים דיש לקבוע בשאר הקומות לימין הלובי, כתבו הפוסקים (שבט הלוי, הגרי"ש אלישיב, חוט שני) דאם יש בלובי מחוץ למעלית ד' אורך על ד' רוחב, יש לקבוע בברכה, אך במנחת יצחק ובתשובות והנהגות ועוד כתבו דאין לברך על קביעתה.

בניין עם שתי כניסות:

בבניין שקיימת שתי כניסות כגון בנין שבנוי על ההר ויש כניסה בקומה מינוס וכניסה נוספת בקומת קרקע ובקומה זו יש גם דיירים, יש לדון היכן לקבוע המזוזה בקומת קרקע עם בצד ימין למעלית שהיא לדרך לביתם של כל הדיירים שבכל הבניין או לקובעה בצד שמאל למעלית שהיא לדרך לביתם של הדיירים שדרים בקומת הקרקע, לכאורה נראה דיש ללכת לפי רוב תשמישו והיא לקובעה לצד ימין למעלית מכיון שלרוב דיירי הבניין היא משמשת לבית שער לכיוון ביתם.

חדר המכונות:

חדר המכונות של המעלית יש לדון האם היא חייבת כדן בית האוצר כיון שמאחסנים של את המכונות, אז דינו אם המכונות מחוברים לקרקע הרי הם בטלים לקרקע וא"כ חדר זו פטורה ממזוזה אבל אם הם לא מחוברים לקרקע אז יש לחייבו במזוזה.

שאלות שהגיעו למכון

חדר כביסה:

הב"ח (סי' רפ"ו סק"ה ד"ה ומ"ש) כתב וז"ל היכן דמכבסין בגדי קטנים דנפיש זוהמא דתינוקות נמי פטור מן המזוזה וכו', ומיהו צריכין ליזהר שלא ישים מזוזה במקום שרגילין שם לרחוץ או לכבס טינופת דבגדי קטנים עכ"ל.

ומכאן למדו הפוסקים שחדר כביסה פטורה ממזוזה, אך יש מקום לעיין מצד איזה טעם נפטר חדר זו ממזוזה, אי משום עצם היותה חדר שאינה עשויה לכבוד ומטעם זה אפי' בזמנינו שבדרך כלל החדר כביסה אינה מקום כ"כ לטינופת דהכל היא במכונות וגם בגדי הקטנים אינם מטונפים כ"כ כבזמניהם, אך אעפ"כ תהא פטורה ממזוזה משום היותה מקום שאינה עשויה לכבוד, ואי משום דלפעמים נמצא שם בגדי טינופת של קטנים היא גורם לשימוש גנאי וביזיון, אפי' שהחדר לעצמה לאו דוקא מקום שעשויה לכבוד, ומטעם זה בזמנינו תהא החדר כביסה חייבת במזוזה מטעם הנ"ל.

ומל' הב"ח משמע דטעם הפטור היא משום טינופת, וע"כ בזמנינו נקטו הפוסקים שאין לפטור חדר כביסה ממזוזה, וכן פסק להלכה בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב תקמ"ח) ועוד הרבה פוסקים, ובחוט שני (לקט ה' מזוזה פ"ג) פסק שמ"מ יקבענה בלא ברכה אפי' אם היא בגודל יותר מד' על ד', ובשו"ת שבט הלוי (ח"ב קנ"ב) משמע שפותר ממזוזה בצירוף אם החדר היא פחות מד' על ד', אך כתב דיש לחייב דלת זו במזוזה מצד היותה כניסה לחדר הגדול ע"כ יקבענה בצד שמאל לחדר כביסה, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה ס' קס"ז) כתב שיקבע מזוזה ויכסנה או יקבענה אחורי הדלת.

הוצא לדינא:

בחדר כביסה שהיא בגודל יותר מד' על ד' נקטו רוב הפוסקים דיש לחייבה במזוזה, ובפרט אם משתמש בחדר זו בשימושים נוספים דאז מתחייב גם מדין בית האוצר, אך יש ליזהר לכסות המזוזה כראוי כנפסק בשו"ע (רפ"ו ס"ה), וכן יש ליזהר שפתח מכונת הכביסה או סל הכביסה לא יהיה נגד מקום קביעת המזוזה, וכדנפסק בפ"ת (רפ"ו סק"ז) שאין לסמוך על הכסוי אם זה בקביעות נגד הביזיון כגון לכבס לפניה בגדי קטנים וטינופת.

בעלון הנוכחי נציג בפניכם אודות מה שמצוי בהרבה בתים בחדר שירות שהינה חדר לכשעצמה שפעמים שיש לה את כל התנאים המחייבים במזוזה, אך היות שעיקר מטרת השימוש של החדר היא לחדר כביסה ע"כ אפשר דיש לחדר זו דין של חדר שאינו עשוי לכבוד שפטורה ממזוזה.

ובעזה"ת נרחיב בדיון זה:

סוגיית הגמ':

בגמ' (יומא יא.) 'בשעריך' אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות ואחד שערי עיירות, ורפת ולולין ומתבן ואצרות יין ושמן חייבין במזוזה וכו' יכול שאני מרבה אף בית הכסא וכו' ת"ל בית מה בית העשוי לכבוד יצאו אלו שאינן עשויין לכבוד.

מכאן למדו הפוסקים שמקום שנפיש זוהמא או חדר שאינו עשויה לכבוד פטורה ממזוזה וכך נפסק בשו"ע (רפ"ו סעי' ב' ד').

הגדרת הפטור:

מצינו ב' אופנים ששייכים לפטור של אינה עשויה לכבוד, חדא שעצם מטרת החדר היא לאו לדירין אלא לשימוש שלא לכבוד, כגון מקווה בית הכסא וכדו' שאפי' בזמנינו דבדרך כלל הם נקיים ולא מצוי בהם זוהמא אך אעפ"כ עצם תשמיש החדר היא מקום שאינו עשוי לכבוד, ואופן הב' היא חדר שעצם תשמישו היא לאו דוקא מקום שאינו עשוי לכבוד אלא השימוש שמשתמש בחדר גורם שיהיה מקום גנאי, ובהה"ש נפק"מ אם היא נפיש זוהמא היא פטורה ממזוזה אבל אם יש רק קצת זוהמא היא חייבת במזוזה, משא"כ בבית הכסא אפי' שהיא נקי לגמרי עדיין פטורה היא ממזוזה מצד היותה מקום שאינו עשוי לכבוד, וכך נפסק בשו"ע (סי' רפ"ו ס"א) דרפת בקר ולולין של תרנגולין חייבים במזוזה וכתבו הט"ז (שם סק"א) והש"ך (שם סק"ב) דאע"פ דיש שם טינופת אך מ"מ חייבים במזוזה כיון דלא נפישא זוהמיהו.

שו"ת למעשה

שאלה: מה הדין בצורת הפתח שיש לה מצד אחד מזוזה כהלכתה ומצד השני הקיר נמשך לפתח ולפנים? (ראה תמונה)

תשובה: אם הקיר הנמשך היא בצד ימין שהיא מקום קביעת המזוזה אז לכו"ע היא פטורה ממזוזה, אבל אם הקיר הנמשך היא בצד שמאל לפתח, נחלקו הראשונים בזה ולהלכה נפסק בטור (סי' רפ"ז ס"א) דחייבת במזוזה ובשו"ע (שם) פטורה ממזוזה אך בט"ז ובש"ך הובאו דברי הטור ופסקו כדבריו שחייבת, אך יקבענה בלא ברכה.

נתרם לזכות

החתן הרב **אברהם שמואל בן רחל ביילא**

והכלה **שרה רחל בת חיה מרים**

בתו של מורינו הגאון הגדול **רבי עקיבא ואזנר** שליט"א

בזכות מצווה נשגבה של מזוזה יזכו לבנות בית נאמן בישראל דורות

ישרים ומבורכים

נתרם ע"י תלמידיו שומעי לקחו

נתרם לזכות

החתן הרב **משולם זוסיא בן אסתר**

והכלה **בלומא רחל בת ליבא דבורה**

בזכות מצווה נשגבה של מזוזה יזכו לבנות בית

נאמן בישראל דורות ישרים ומבורכים